

YANGI O‘ZBEKISTON YOSHLARIDA VANANPARVARLIKNI TARBIYALASH DOLZARB PEDAGOGIK MUAMMO SIFATIDA

Yusupova Mirimgul Jalgasbaevna

Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti katta o‘qituvchisi

moyluchik@bk.ru

ANNOTASIYA

Maqolada vatanparvarlik, vatanparvarlik, yosh avlodni vatanparvarlik tarbiyasi kabi tushunchalarning nazariy asoslari pedagogika nuqtai nazaridan ko‘rib chiqiladi. Vatanparvarlikning o‘rni va ahamiyati, uning shaxsiy, ijtimoiy, siyosiy va iqtisodiy muammolarni hal etishdagi asosiy tamoyillari ko‘rib chiqiladi. Milliy xavfsizlik va Yangi O‘zbekiston ravnaqining poydevori bo‘lib xizmat qiladigan yoshlarda vatanparvarlik ruhini shakllantirish, amalga oshirish va yuksaltirishning yo‘llari va bir qator chora-tadbirlari taklif etilmoqda.

Tayanch so‘zlar: vatanparvarlik, vatanparvarlik, vatanparvarlik tarbiyasi, milliy qadriyatlar, Yangi O‘zbekiston, yoshlar, taraqqiyot strategiyasi, vatanparvarlik, tarbiya.

Юсупова Миримгуль Жалгасбаевна

Старший преподаватель Ташкентского государственного педагогического

университета имени Низами

moyluchik@bk.ru

АННОТАЦИЯ

В статье рассматриваются теоретические основы таких понятий как патриотизм, патриот, патриотическое воспитание молодого поколения с точки зрения педагогики. Рассматриваются роль и значение патриотизма, его

основные принципы при решении личных, социальных, политических и экономических проблем. Предложены пути и ряд мероприятий формирования, реализации и совершенствования патриотического духа молодежи, служащих фундаментом национальной безопасности и процветания Нового Узбекистана.

Ключевые слова: *патриотизм, патриот, патриотическое воспитание, национальные ценности, Новый Узбекистан, молодёжь, стратегия развития, патриотизм, образование.*

Yusupova Mirimgul Zhalgasbaevna

Senior teacher of Tashkent State Pedagogical University named after Nizami

moyluchik@bk.ru

ABSTRACT

The article deals with the theoretical foundations of such concepts as patriotism, patriot, and patriotic education of the younger generation from the point of view of pedagogy. The role and significance of patriotism, its basic principles in solving personal, social, political and economic problems are considered. Ways and a number of measures for the formation, implementation and improvement of the patriotic spirit of youth, which serve as the foundation of national security and prosperity of New Uzbekistan, are proposed.

Key words: *patriotism, patriot, patriotic education, national values, New Uzbekistan, youth, development strategy, patriotism, education.*

KIRISH

Yangi O‘zbekistonning yosh avlodini vatanparvarlik ruhida tarbiyalash muammosi mamlakatimiz taraqqiyoti yo‘lidagi dolzarb masalalardan biridir. Bugungi kunda nafaqat geografik, geosiyosiy jihatdan, balki jamiyatimiz hayotining barcha jabhalarida sodir bo‘layotgan global o‘zgarishlar munosabati bilan bu muammo alohida ahamiyat kasb etmoqda. Shunday qilib, keling, muammoni savollar bilan

aniqlashga harakat qilaylik: Zamonaviy vatanparvarlik tarbiyasining maqsadlari nimadan iborat? Vatanparvarlik tarbiyasi doirasida qanday mavzular yoritilgan? Vatanparvarlik tarbiyasi darslari qanchalik tez-tez tashkil etiladi?

O‘zbekistondagi zamonaviy geosiyosiy, ijtimoiy, iqtisodiy, millatlararo vaziyat yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash muammosini o‘zgartirdi. Bunday holatning asosiy sababi, afsuski, yoshlarni mamlakatning umumiy farovonligi g‘oyasi yoki shaxsiy o‘shish mazmuni bilan emas, balki o‘ziga jalb etadigan jamoaviy dam olish shakllarining yuqori faolligidir. qulaylik, "demokratizm", so‘z va harakat erkinligi.

Ushbu muammoning dolzarbligi jamiyatning yoshlarni vatanparvarlik tarbiyasiga bo‘lgan ehtiyoji bilan bog‘liq bo‘lib, bu bir necha sabablarga ko‘ra alohida ahamiyatga ega:

- yosh avlodning xabardorlik darajasi (ko‘pincha salbiy) ortib bormoqda;
- qo‘shimcha ravishda katta daromad keltiradigan ijtimoiy tarmoqlardagi kontent uchun har qanday shov-shuv, hazil va layk to‘plash maqsadida "demokratlashtirish" jarayonlari va "bepul" harakatlar namoyon bo‘lishi. Bularning barchasi, o‘z navbatida, yosh avlod tomonidan so‘z, harakat erkinligi namoyon bo‘lishining mohiyatini va natijada vatanparvarlik tuyg‘usining o‘zini anglashda muayyan qiyinchiliklar tug‘diradi;

- zamonaviy yoshlar muayyan vaziyatlardan, maktablardan yoki keksa avlod vakillari tanish bo‘lgan vatanparvarlik tarbiyasi harakatidan o‘tmagan.

MASALNING METODOLOGIYASI VA MUHOKAMASI

Ta’lim-tarbiya jarayonida milliy ong, qadr-qimmat, o‘z-o‘zini hurmat qilishning poydevori bo‘lgan xalq donishmandligi, milliy g‘oya va g‘oyalar muhim o‘rin egallashi kerak. Vatanparvarlik e’tiqodlari o‘z haqiqatiga samimiy e’tiqod bilan uyg‘unlashgan bilimlarni o‘z ichiga oladi.

Olimlar vatanparvarlik tarbiyasini “barkamol, rivojlangan, oliy ma’lumotli, ijtimoiy faol va milliy ongli, chuqur fuqarolik mas’uliyatiga, sog‘lom intellektual, ijodiy va ma’naviy fazilatlarga, qarindosh-urug‘ va vatanparvarlik tuyg‘ulariga,

mehnatsevarlik, iqtisodiy zukko, tashabbuskorlik va mehnatsevarlikka ega shaxsni shakllantirish” deb tushunadilar.” [8 , 3 b.].

Bolalarda vatanparvarlik e’tiqodini shakllantirish zarurligini buyuk ustoz va mutafakkir Ya.A. Komenskiy, "ular haqiqat va yaxshi deb hisoblagan hamma narsani himoya qilishlari mumkin edi ... halol" [3, 276 b.].

Tuyg‘ular va e’tiqodlardan tashqari, faollik kerak – bu vatanparvarlik tarbiyasining muhim jihati. Vatanparvarlik faoliyati quyidagilardan iborat:

-xalq bilan chuqur bog‘lanish, uning maqsadlarida, umumiy ishlarida ishtirok etish, uning farovonligi haqida qayg‘urish;

-ona yurtining madaniyati, an’analari, urf-odatlarini, marosimlarini saqlash va takomillashtirish; xalq tomonidan ishlab chiqilgan axloqiy me’yor va qoidalarga, davlat qonunlariga rioya qilish;

-o‘z vatanining ramzlari haqida bilimga ega bo‘lish;

-o‘z xalqining davlatchiligini mustahkamlash;

-o‘z davlatining mansubligini va uni himoya qilishga tayyorligini mustahkamlashga qaratilgan faoliyat;

-o‘z oilasi, xalqi tarixini bilish, o‘zi o‘sgan joylariga bog‘liqlik;

-o‘z vazifalarini vijdonan bajarish, ijodiy ishlash qobiliyati [6, 81 b.].

Bugungi kunda Yangi O‘zbekiston yoshlarini vatanparvarlik ruhida tarbiyalash ta’lim muassasalari tarbiyaviy ishining asosiy elementiga aylanishi kerak. Endi milliy qadriyatlar asosida vatanparvarlik tarbiyasi bilan bog‘liq bir qancha masalalarni ko‘rib chiqishga harakat qilaylik. Maktabgacha yoshdagi bolalar, maktab o‘quvchilari va kasb-hunar kollejlari, shuningdek, oliy o‘quv yurtlari talabalarini vatanparvarlik ruhida tarbiyalashni tashkil etishning maqsadi, shakl va usullari qanday?

Birlikdagi vatanparvarlik tushunchasining mazmuni “Vatan” va “Vatan” degan asosiy tushunchalarni aks ettiradi. Xuddi shu tushunchalar, bir tomondan, insonning o‘z ona uyiga bog‘liqligi bilan, ikkinchi tomondan, har bir jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy, madaniy va boshqa bir qator xususiyatlari bilan bog‘liq.

Zamonaviy sharoitda vatanparvarlikning asosiy tamoyillari:

- vatanparvarlikning shaxsiy ahamiyatini jamiyat bilan uyg'unlashtirish;
- milliy qadriyatlarga asoslangan vatanparvarlik tarbiyasini nafaqat kelajakka, balki bugungi kunga ham yo'naltirish;
- milliy o'zlikni anglashni baynalmilalizm, bag'rikenglik bilan birlikda rivojlantirish;
- vatanparvarlikning o'zini ijtimoiy-ma'naviy qadriyatlar toifasiga kiritishni belgilovchi "Vatan", "Ona yurt", "Xalq" kabi asosiy tushunchalarning ahamiyatini anglash.

Vatanparvarlik har bir millatning ijtimoiy va ma'naviy qadriyati, shuningdek, shaxsning ijtimoiy va axloqiy shakllanishining ajralmas qismi bo'lib, quyidagilarni ko'rib chiqish mumkin:

- kognitiv daraja (axloqiy yoki siyosiy tamoyil);
- hissiy daraja (axloqiy tuyg'u);
- xulq-atvor darajasi (integrativ axloqiy sifat).

Vatanparvarlik tuyg'usini aniqlashda vatanparvarlikning shaxsiy ahamiyati bilan ijtimoiy ahamiyatga ega bo'lgan vatanparvarlik o'rtasidagi bog'liqlikni mustahkamlash alohida ahamiyatga ega. Vatanga muhabbat oliy ma'naviy-axloqiy tuyg'u sifatida jamiyatning shaxs, ya'ni vatanparvarning o'z ehtiyojlariga bo'lgan ehtiyojlarini belgilaydi.

Vatanparvar - bu o'z Vatanini sevadigan, o'z Vataniga, xalqiga sadoqatli, o'z mehnati bilan foyda keltirishga intiladigan insondir.

Vatanparvarlik tuyg'usi har bir insonning o'z ona uyiga, Vatanga, boshqacha aytganda, sof shaxsiy munosabatini ifodalaydi. Vatanga muhabbat – qadriyat munosabati ob'ekti, ya'ni vatanparvarlik "obyektiv" bilan bir qatorda "sub'ektiv" qadriyatdir. Ob'ektiv qadriyat sifatida vatanparvarlik o'z negizida yaxshilik, haqiqat, adolatli hodisa sifatida qaraladi. Subyektiv qiymat sifatida u jamoat ongi va madaniyatida mustahkamlangan me'yoriy g'oyalarni ifodalaydi.

Milliy, milliy va ijtimoiy qadriyatlarni shaxsiy qadriyatlarga aylantirish shaxsning faol faoliyati asosida amalga oshiriladi. Ushbu faoliyat shakllari inson hayotining turli

sohalarida namoyon bo‘ladi. Mamlakatning har bir fuqarosining ta’lim va mehnat faoliyati alohida ahamiyatga ega bo‘lib, uning davomida ijtimoiy tajriba almashiladi va bu jamiyat tizimi o‘zlashtiriladi.

Vatanparvarlik tarbiyasi - bu vatanparvarlik tuyg‘usini, vatanparvarlik e’tiqodlarini va vatanparvarlik xulq-atvorining barqaror normalarini shakllantirish va takomillashtirishga qaratilgan pedagoglar va o‘quvchilar, o‘qituvchilar va talabalar o‘rtasidagi o‘zaro munosabatlar jarayoni.

Vatanparvarlikning barcha ko‘rinishlari o‘ziga xos ehtiyojga, foydali bo‘lishga intilishdir. Vatanparvarlik, kollektivizm kabi, shaxsiy va ijtimoiy maqsadlarning birligi va xilma-xilligini, hamkorlik va odamlarning o‘zaro ta’sirini o‘z ichiga oladi. Binobarin, individning nafaqat o‘z “men”iga, balki boshqa odamlarga ham e’tibor qaratilishi o‘zaro munosabatda bo‘lish, manfaat ko‘rish istagida namoyon bo‘ladi. Binobarin, bu insonning o‘z Vatani, xalqi oldidagi vatanparvarlik burchini anglashi va ado etishida namoyon bo‘ladi.

Zamonaviy sharoitda vatanparvarlik kontseptsiyasi mazmunida inson, fuqaroning jamoat va shaxsiy manfaatlarining birligi so‘zsiz o‘zgarmas va almashtirib bo‘lmaydigandir.

NATIJALAR

Yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashdan ko‘zlangan maqsad o‘z ona yurtini sevadigan, xalqiga dadil fidoyi, bunyodkorlik va farovonlik yo‘lida unga o‘z mehnati bilan xizmat qilishga, uning manfaatlarini himoya qilishga tayyor vatanparvar shaxsni tarbiyalashdan iborat.

Yangi O‘zbekiston yoshlarini vatanparvarlik ruhida tarbiyalash vazifalari:

- vatanparvarlik tuyg‘ularini shakllantirish va rivojlantirish;
- milliy qadriyatlar asosida vatanparvarlik bilimi, e’tiqodi, shaxsiy fikri va xarakterini takomillashtirish;
- vatanparvarlik xarakteridagi mustaqil faoliyat uchun zarur bo‘lgan ko‘nikmalarni shakllantirish.

Yuqoridagilarni hisobga olgan holda, “vatanparvarlik” tushunchasi mazmuniga quyidagi tarkibiy qismlarni kiritish qonuniydir:

- Vatanga, ona yurtga, ona tiliga muhabbat;
- o‘z Vatanining o‘tmishiga, o‘z xalqining an’ana va urf-odatlariga hurmat bilan munosabatda bo‘lish, Vatan tarixini bilish, mamlakat oldida turgan vazifalarni va vatanparvarlik burchini tushunish;
- boshqa xalqlarga, ularning urf-odatlari va madaniyatiga hurmat, irqiy va milliy adovatga toqat qilmaslik;
- Vatan sha’ni va qadr-qimmatini mustahkamlashga intilish, armiyaga hurmat va Vatanni himoya qilishga tayyorlik;
- Vatan manfaatlariga xizmat qilishga tayyorlik, shaxsiy va jamoat manfaatlarini uyg‘unlashgan holda mehnat faoliyatida faol va ongli ishtirok etish.

Bolalar va yoshlarning me’yorlar bo‘yicha rivojlanishi fuqarolik, vatanparvarlik, ma’naviy-axloqiy, estetik, jismoniy, mehnat va ekologik tarbiyani o‘z ichiga olishi kerak.

Yosh avlodlarda O‘zbekistonning jahon geosiyosiy, iqtisodiy va madaniy maydonidagi o‘rni, Yangi O‘zbekistonni rivojlantirish strategiyasining ahamiyati, uning tarixiy o‘rni va hududiy yaxlitligi haqida tizimli bilimlarni shakllantirish vazifasi qo‘yiladi. Bu borada vatanparvarlik, ma’naviy-axloqiy mavzudagi tadbirlar ayniqsa dolzarb bo‘lib bormoqda.

Maktabgacha yoshdagi bolalarni vatanparvarlik tarbiyasi

- Og‘zaki xalq ijodiyoti asarini o‘qish
- Suhbatlar o‘tkazish
- Vatan haqida maqol, she’r va qo‘shiqlar o‘rganish

Maktab yoshdagi bolalarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash

- Davlat ramlarini bayroqni tantanali ravishda ko‘tarish, davlat madhiyasini kuylash
- Butun mamlakat uchun milliy bayramlar va muhim sanalarni nishonlang
- "Vatanparvarlik" mavzusida sinf soatlari o‘tkazish

-Turli to'garaklar tashkil etish

Kasb-hunar kollejlari va OTMLari talabalarini vatanparvarlik ruhida tarbiyalash

-Turli harakatlarni, jamoalarni tashkil qilish

-Maxsus aktsiyalarni o'tkazish

-Boshlang'ich harbiy tayyorgarlikni joriy etish

XULOSA

Bolalarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashning asosiy yo'nalishlari quyidagilardan iborat:

-oila - oila, urug' va nasl haqidagi g'oyalarni shakllantirish;

-ijtimoiy hayot hodisalari bilan tanishish; davlat tarixi, davlat ramzlari haqidagi bilimlarni shakllantirish;

-o'z xalqining an'analari va madaniyati bilan tanishish;

-ona yurt haqidagi bilimlarni shakllantirish.

Tizimli vatanparvarlik tarbiyasini boshlash uchun bolaning ijtimoiy dunyoga va ijtimoiy hodisalarga qiziqishi ayniqsa faollashgan o'rta maktabgacha yosh qulaydir. [6, 11 b.].

Ammo vatanparvarlikni faqat ijtimoiy-tarixiy hodisa sifatida ko'rib chiqish, u yoki bu jamiyatning muayyan ijtimoiy-siyosiy va iqtisodiy xususiyatlaridan kelib chiqqan holda etarli emas. Yoshlar o'rtasida ma'lum darajada yuqoridagi omillardan mustaqil ravishda shakllanadigan va inson ma'naviy hayotining ma'lum qatlamlarini tavsiflovchi vatanparvarlikning "tabiiy" asoslari mavjudligini inkor etib bo'lmaydi: o'z ona yurtiga mehr, o'z ona yurtiga muhabbat. tili, o'z xalqi, an'ana va urf-odatlarini hurmat qilish va hokazolar doyr.

Tabiiyki, buni psixikaning tug'ma xususiyatlari bilan aniqlab bo'lmaydi, lekin vatanparvarlikni tavsiflashda bu omilni hisobga olmaslik ham mumkin emas. "Vatanparvarlik tuyg'usini, - ta'kidlaydi N. Moiseyuk, - agar siz o'quvchi e'tiborini

uning oilasida, tugʻilgan qishlogʻida, shahrida sodir boʻlayotgan haqiqiy oʻzgarishlarga qaratsangiz, uygʻotish osonroq boʻladi. Demak, pedagoglar his-tuygʻularini charxlash va ularga tayanish orqaligina oʻquvchini harakatga yetaklaydi” [5, 247 b.]. Faoliyat natijasida takrorlash jarayonida meʼyorga aylangan xulq-atvor malakalari va odatlari shakllanadi. Harakatlar tizimi, xatti-harakatlari asta-sekin xarakter xususiyatiga aylanadi, shaxsning mulkiga aylanadi [5, 247 b.]. Shu tariqa vatanparvarlik eʼtiqodlari shakllanadi.

FOYDALANOLGAN ADABIYOTLAT VAMANBALAR

1. Oʻzbekiston Prezidentining Milliy gʻoya, targʻibot va maʼnaviy-maʼrifiy ishlar samaradorligini oshirish toʻgʻrisidagi farmoni // Taʼlim. 2006 yil 26 avgust
2. **Kolesnikova E. Yu., Lubskiy A. V.** Yoshlar muhitida vatanparvarlik va fuqarolik: sotsiologik tadqiqotlar paradigmalari // Gumanitar 2018. V. 7. 5-son. 174-183 b.. DOI 10.23683/2227-8656.2018.5.14
3. **Komenskiy Ya.A.** Buyuk didaktika // Tanlangan pedagogik asarlar. - M.: Uchpedgiz, 1955. 161-376 b..
4. **Konstantinova O., Xaritonovich A., Abba P.** Biz vatanparvarlarni tarbiyalaymiz // Maktabgacha taʼlim muassasasining oʻqituvchi-metodisti. - 2012. 10-son. 11-24 b.
5. **Moiseyuk N. E.** Pedagogika: darslik. nafaqa. – M.: Granma, 1999. - 348 b.
6. **Moshnin A.** Maktabgacha yoshdagi bolalarning vatanparvarlik tarbiyasi: "Gʻalaba salyuti" loyihasi // Maktabgacha taʼlim. - 2011. 4-son. 80–82 b.
7. **Sultonov, A. I.** Ijtimoiy-gumanitar fanlarni oʻqitishda yoshlarni vatanparvarlik, bagʻrikenglik ruhida tarbiyalash / A. I. Sultonov, N. I. Djumaeva. — Matn: bevosita // Yosh olim. - 2015. - 3-son (83). - S. 853-855.
8. Pedagogikaning nazariy asoslari: maʼruzalar kursi / tahr. O. Vishnevskiy - Drogobych: Uygʻonish, 2001. – 268 b.